

Nous fills il·lustres de Palma de Mallorca

El divendres 31 de desembre d'enguany, diada de la celebració de la festa de l'Estendard, foren proclamats Fills Il·lustres de la nostra ciutat l'arquitecte Guillem Forteza Piña i el missioner Joan Crespí Fiol. Recollim les intervencions dels ponents, els nostres consocis Gabriel Alomar Esteve i Bartomeu Font Obrador.

SÍNTESI BIOGRÀFICA DE L'ARQUITECTE GUILLEM FORTEZA I PINYA

Pel Dr. Arquitecte Gabriel Alomar i Esteve

El breu temps de que disposam dins la celebració de la festa anyal de l'Estendard no permetria llegir la biografia completa de l'arquitecte i escriptor Guillem Forteza. El que jo hagi estat triat per escriure aquesta biografia —que esperam serà publicada en els mesos propers— ve justificat pel fet de ser jo un dels pocs vius, entre els que el varem conèixer i tractar.

Els anys en que, jo acabava la carrera, cap al 1932, essent ell ja un professional de prestigi vaig fer la seva coneixença en les reunions freqüents que tenien els membres —pocs i benavinguts— de la “Societat Arqueològica Lul·liana” i de la “Associació per la Cultura de Mallorca”. La identitat dels nostros ideals, tant professionals com a polítics, en relació aquests a l'autonomia de les nostres illes Balears, ens varem fer lligar una amistat cordial que va durar fins a la seva mort prematura en el 1943.

La gran personalitat de Guillem Forteza com a arquitecte, que ha deixat realitzacions perdurables era fidel a un doble ideal clàssic i tradicionalista en un moment de reacció contra el modernisme en ple ocàs.

Cap als anys 30, els de la Segona República Espanyola, l'arquitectura a Mallorca estava profundament dividida. D'un costat el modernisme en fase terminal personalitzat per la figura important de don Gaspar Bannazar. I d'un altre costat el jove Guillem Forteza, al qui feiem costat unanimitat els intel·lectuals, que considerava que aquest modernisme europeista rompia tots els esquemes de la nostra arquitectura vernàcula i del nostro paissatge urbà i propugnava en contra un tradicionalisme radical mallorquí. Actualment seixanta anys més tard les dues teories estètiques ens han de semblar interessants.

Però la personalitat humana d'en Guillem Forteza, a part del seu caire professional, té l'aspecte del seu mallorquinisme polític. En Guillem Forteza era una figura destacada dins el grup dels que somniaven fer culturalment; i en els límits d'una plena autonomia, també políticament.

Tant pels seus mèrits com a arquitecte que ha deixat valors importants dins el patrimoni històric-artístic de la nostra ciutat i de la nostra illa, com per la seva accentuada mallorquinitat que el converteix en un precedent significatiu de la nostra autonomia actual, la figura senyera de Guillem Forteza i Pinya mereix ésser inscrita en el llibre d'or dels ciutadans proclamats fills il·lustres de la Ciutat.

Parlament en homenatge a Fra Joan Crespí i Fiol pel Dr. Bartomeu Font Obrador

Entre les personalitats que la nostra ciutat donà a la història de la civilització americana, cal remarcar, sens dubte, la de fra Joan Crespí i Fiol. Originari del district parroquial de Sant Jaume i batejat a la Catedral el 2 de març del 1721, es formà, des de la seva infantesa, amb el company estimadíssim, Francesc Palou i Amengual. Els parents els prepararen per despertar a la vocació franciscana i ambdós, després de la professió, seguiren els cursos de filosofia i teologia, al mateix temps que el ministeri sacerdotal, al reial convent de Sant Francesc. Fou el seu mestre fra Juníper Serra, Lector de filosofia. Serra, Crespí i Palou començaren l'aventura d'un destí imprevisible. Maximin Piette enaltirà després l'unió entranyable del mestre i del deixeble Crespí amb aquestes paraules: L'amistat de Nins i Eurial, cantada per Vigili als versos immortals de l'Eneida, empal·lideixen al costat de l'amor fraternal entre els dos peoners de la Nova Califòrnia.

Crespí, missioner apostòlic, salpà de Cádiz cap a Veracruz el 29 de desembre del 1749 i el 1752 fou destinat a les Missions dels indis Pames de la Sierra Gorda, al cor de la Nova Espanya. Fins el 1767 hi desplegà l'apostolat a la vall de San Francisco de Tilaco, erigint una de les més belles esglésies del xurrigueresc colonial.

Després de l'expulsió dels jesuïtes, passà a la Baixa Califòrnia i fou destinat a la Puríssima de Cadegomó, des d'on, un any després, s'incorporà a la primera columna expedicionària de conquesta de l'Alta Califòrnia. El President de les Missions l'elegí capellà i cronista oficial per part de l'Apostòlic Col·legi de San Fernando. Aquell humil freret, anomenat el místic pel seu tarannà candorós, començava la seva carrerea de rodamón a través de les terres inexplorades del Pacífic Nord fins arribar a les illes costaneres de Vancouver, Nutka i Reina Carlota, al paral·lel 55°. Quan hom pensa en la seva gesta, cal evocar les figures dels peoners religiosos de l'Oest americà com Marcos de Niza, Eusebio Kino

i Francisco Garcés entre d'altres. El nostre paisà superà en distàncies el mateix Francisco Vázquez de Coronado quan cercava les fabuloses Set Ciutats de Cibola i Quivira. Gràcies a la suggestió de la llegenda, descobrí el Gran Cañón del Colorado, explorà la vall del Río Grande i les planes del Mississipi fins a les Muntanyes Rocalloses.

Els diaris de Crespí son expressió del saber enciclopèdic, amb dades geogràfiques, paisatgístiques, meteorològiques i etnològiques dels territoris, de la flora i de la fauna i sobre tot dels indis, sens oblidar les gegantines sequoïes i els paorosos terratrèmols. Redactà set diaris: De Vellicatà a San Diego, 1769; De San Diego a San Francisco, 1769; Retorn a San Diego, 1769-1770; De San Diego a Monterrey, 1770; De Monterrey a San Francisco, 1772; Retorn a Monterrey, 1772 i Expedició marítima a Nutka, 1774. Amb els dits gelats, els ulls inflats per les pluges i calorades i moltes d'altres inclemències, com els marejos per l'onatge del pol nord, anava escrivint, com testimoni qualificadíssim les gestes heroiques de la darrera conquesta espanyola al Nou Món. Herbert E. Bolton diu que el breviarí, la mula, la caravel·la i la ploma podrien ornar el seu escut d'armes. El segell oficial de la ciutat i comtat de Los Ángeles és circuit pel rosari franciscà, tot recordant —és ben just pensar-ho— el nostre intrèpit explorador, al qual devem el nom de Los Ángeles de la Porciúncula que ell posà a un rierol, aquell primer d'agost del 1769, la vespre del seràfic Jubileu i que després adoptà el caseriu que esdevindria en l'actual megàpolis dels Estats Units d'Amèrica del Nord. A més tingué el privilegi de ser uns dels primers d'entre l'estol de Gaspar de Portolà que contemplà la gran badia de San Francisco, primera meravella natural de la Califòrnia nostrada.

Fra Juníper Serra, ja a les portes de la mort, feia memòria de l'inclit Crespí tot dient: Si els religiosos de la nostra Província que van conèixer el difunt Crespí sabessin la seva obra apostòlica, moltíssims tindrien el coratge de venir. Si llegissin els seus Diaris, bastaria per a animar-los a deixar la seva pàtria i emprendre el llarg camí per tal de treballar a la vinya del Senyor. El fundador espiritual d'aquell imperi cristià volgué descansar al costat de les despulles del companyó, allà a la Missió de San Carlos Borromeo del Río Carmelo, on hi han anat tants mallorquins per venerar-lo.

Américo Castro emprà el terme "historiable" per tal de ser aplicat a aquells fets històrics que ens conviden a ponderar la dignitat humana, i la utopia de fra Joan Crespí és, com bé ho demostren les seves cròniques, l'autèntic "historiable", la perennitat del qual és palesa amb l'homenatge que el poble californià li tributa amb la dedicació de carrers a nombroses ciutats del Camino Real, sens faltar el reconeixement dels mallorquins. Aquí ja tenia el seu carrer. Palma i Santa Bàrbara, no fa gaire, proclamaren la seva germanor, es sentiren unides fraternalment i celebraren la memòria de fra Joan, peoner de peoners, avui honorat com fill il·lustres de la nostra ciutat.